

Vapaussodan ensi vaiheiden kolme muistomerkkiä Vaasan seudulla

Suomi sai autonomia-ajan loppupuolella ensimmäisen oman kansallisen armeijan. Vuonna 1881 perustettua asevelvollisuusarmeijaa on myöhemmin alettu kutsua Suomen vanhaksi sotaväkeksi. Jokaiseen maakuntaan perustettiin jalkaväkirykmentit, Vaasaan perustettiin Suomen 3. Vaasan Tarkk'ampujapataljoona. Tätä pataljoonaa varten rakennettiin kaupungin keskustaan yhä jäljellä oleva kasarmialue. Lisäksi oli reserviläiskomppanioita näiden varuskuntien ulkopuolella, Vaasan seudulla Laihian Hulmilla. Osana maamme venäläistämistoimia vanha sotaväki kuitenkin lakkautettiin v. 1901. Sen jälkeen maassamme oli vain tilalle tullutta venäläistä sotaväkeä.

Euroopassa alkanut suur-sota – ensimmäinen maailmansota – ja Venäjällä 1917 tapahtuneet kaksi vallankumousta loivat edellytykset pitkään tavoitellun itsenäistymisen toteutumiseksi. Itsenäistymisen edellytti myös omaa sotaväkeä. Lähes 2000 nuorta miestä lähti salaa ja vaaroja uhmaten saamaan sotilaskoulutusta Saksaan, he palasivat helmikuussa 1918 koulutettuina ja taistelukokemusta jo omaavina jääkäreinä. Vapaaehtoisvoimin perustettiin paikkakunnittain suojeluskuntia, jotka tammikuussa 1918 julistettiin itsenäisen Suomen laillisiksi hallituksen joukoiksi.

Suojeluskuntia perustettiin jo autonomiakauden loppuajaksi. Itsenäistymisen jälkeen joulukuussa 1917 suojeluskunnat tehostivat järjestäytymistään. Vaasan lähellä Mustasaaren Tuovilassa tuli joulun aikaan sanaharkkaa paikallisten suojeluskuntalaisten ja maassa edelleen olevien venäläisten sotilaiden välillä. Jouluaattona kärhämä paheni. Syynä olivat sotilaiden mielivaltaiset asetarkastukset taloissa. Joku yli-innokas suojeluskuntalainen käytti tiukoista ohjeista huolimatta asettaan niin, että yksi venäläissotilas kuoli.

Ammuttu venäläinen sotilas vietiin Tuovilan kivisillan luona sijainneeseen kansakouluun, joka toimi sotilaiden majoituspaikkana, ja kiihkeässä jälkitalanteessa venäläiset surmasivat ilmeisesti kostoksi pistimellä ja miekalla patruunalaatikko suojeluskuntalaisille kuljettaneen maanviljelijä Edvard Bergin. Berg ei kuitenkaan ollut sotilaa ampuja. Ber-

Edvard Bergin muistomerkki paljastetaan Tuovilassa 28.8.1994, taustalla hämmöttäjä osa Tuovilan komeasta kolmiaukkoisesta 81 m pitkstä kivisillasta. Kuva Nils-Erik Nykvist

Hulmin taistelun muistomerkki

gin surma koettiin perusteettomaksi ja tehdyksi niin raatavalla tavalla, että puhuttiin yleisesti murhasta. Berg haudattiin myöhemmin Mustasaaren vapaussoturiin sankarihautaan, hänet katsottiin Vapaussodan ensimmäiseksi uhriksi.

Pohjanmaan Maanpuolustuskilta on pystyttänyt Bergin surmapaikalle kansakoulun vanhalle sijaintipaikalle kivisillan kupeeseen v. 1994 muistokiven laatoineen. Pohjanmaalla suojeluskuntajoukot aloittivat toiminnan maakunnassa olevia venäläisiä varuskuntia ja muita sotilasyksiköitä vastaan Tammisunnuntaina 27.1.1918. Siitä katsotaan Vapaussodan alkaneen. Suojeluskunnat olivat tätä ennen nimetty Suomen armeijan joukoiksi ja kenraali Mannerheim sotajouk-

kojen ylipäälliköksi. Yleinen h-hetki oli Tammisunnuntain jälkeinen aamu 28.1. klo 3. Vaasan seudullakin koottiin voimia lähialueilta Vaasan haltuunottoa varten. Vaasa oli tärkeä kohde, koska siellä oli vahva venäläinen varuskunta.

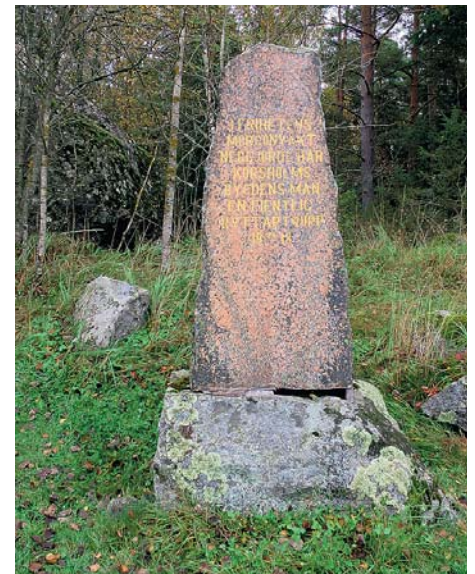
Ennen venäläisten pääjoukkojen aseistariisuntaa oli määrää riisua aseista mm. Laihian Hulmille sijoitetut venäläiset rakuunat. Suojeluskuntalaisia johti Hulmilla jääkäri Viljo Laakso, joka oli palannut kotimaahan kouluttajaksi ennen jääkärien pääjoukon saapumista. Laakso sai 27.1.1918 klo 14 käskyn riisua Hulmin rakuunat aseista alkuillasta ja sitten osallistua Vaasan valtakukseen Vanhan Vaasan suunnasta. Suunnitelman mukaisesti suojeluskunta-

laiset marssivat Hulmille klo 21. Lähestyminen ja aseisiin meno sujuivat venäläisten huomaamatta, mutta joku ketjussa olleista laukaisi vahingossa aseensa ja operaatio paljastui venäläisille. Sotilaat ryntäsivät kasarmista ulos ja lähtivät hyökkäykseen suojeluskuntalaisia vastaan. Viisi laihialaista jäi loukkuun Hulmin pukisillan alle ja sai surmansa luodeista ja pistimistä. He olivat Tammisunnuntain ensimmäiset sankarivainajat. Hulmin sillan kupeessa on tapahtumasta kertova v. 1938 paljastettu näyttävä muistomerkki.

Muutamia tunteja myöhemmin paikalle saapui Isonkyrön Suojeluskunnan apujoukko ja Laakson johdolla hyökättiin uudestaan noin klo 23. Lyhyen lau-

Ruusupensaasaa saartama Edvard Bergin muistokivi syksyllä 2016

Runsorin taistelun muistomerkki.

kaustenvaihdon jälkeen venäläiset irrottautuivat ja lähtivät ratsuillaan Tuovilan kautta kohti Vaasa. Laihialaiset hälyttivät puhelimitse Tuovilan suojeluskuntalaiset estämään rakuunoiden Vaasaan pääsyn.

Tuovilalaisten pääjoukko oli kuitenkin ehtinyt lähteä Vaasaan, joten Tuovilan kivisillalle saatiin vain kahdeksan miehen osasto. Näiden yhteislaukaus kaatoi kaksi rakuunaa ja haavoitti neljää ratsua. Muut pääsivät lävitse, mutta Mustasaaren meijerin isäntä Evert Bäsken oli järjestänyt toisen suojeluskuntaosaston aseisiin Runsorin kylän ja Vanhan Vaasan välille. Syntyneessä kahakassa kaatui viisi rakuunaa, jonka jälkeen loput 22 sotilasta antautuivat. Tuovilan miehet eivät kärsineet

tappioita. Tapahtumapaikalle Runsorintien varteen on v. 1931 pystytetty punagraniittipaasin muistomerkki. Tapahtumat Hulmilla, Tuovilassa ja Runsorissa eivät olleet sotilasoperaatioina kovin suuria, mutta niillä tuli olemaan kuitenkin suuri merkitys jatkotoimien kannalta. Rakuunaosaston pysäyttäminen ja vangitseminen saivat aikaan, että tieto meneillään olevasta Vaasan vapauttamishankkeesta ei ehtinyt ennenaikaisesti kulkeutua Vaasan varuskuntaa hallitseville venäläisille.

Maanantaina 28.1. venäläiset joukot antautuivatkin suojeluskuntalaisille. Vaasa oli näin heti Vapaussodan ensimmäisenä päivänä vapautettu venäläisistä sotajoukoista.

Ilkka Virtanen